

Dušan Macura,
Nina Popović

Povezanost športa z javnim prostorom

Povzetek

Ko razmišljamo o razmerju šport–prostor, se ne moremo izogniti vprašanju telesa kot najbolj intimnega osebnega prostora, sicer predmeta športnega delovanja, v katerem domujejo vse druge lastnosti človeškega bitja. V nadaljevanju se samo od sebe ponuja vprašanje usode telesa v času neustavljivega tehnološkega razvoja, ki za nameček ni samorasel pojav, temveč produkt človekovega delovanja. Kaj telo v takih razmerah potrebuje za samoohranitev in kakšne nove vloge funkcioniranja telesa so na voljo? Šele nato postanejo relevantna vprašanja skupnosti, medsebojnih odnosov, družbenega reda in življenjskega prostora, ki narekuje kakovost sobivanja ter obstoja. Prostor je nujna, ne pa tudi zadostna kategorija obstoja. Zato je ravnanje s prostorom prva naloga vseh strok in javnih služb, ki so pristojne za skrb in urejanje prostora. Glavno vprašanje pri funkciji javnega prostora je delitev teritorija na prioritete cone (pešpoti in igrišča, promet, trgovski centri, industrijske cone, upravna poslopja ...) ter vzdrževanje in varovanje javnega reda kot ključnega dejavnika uporabe javnega prostora.

Namen prispevka je aktualizacija naslovne tematike, spodbuda za nadaljnjo obravnavo in podpora večji angažiranosti športne stroke na področju javnega prostora.

Pri pripravi prispevka so uporabljene metoda primerjalnega evidentiranja in analize ugotovitev po pregledu zbornikov, predvsem dosedanjih kongresov ECSS, pri čemer se je pokazalo, da tematika prostora še ni bila obravnavana.

Ključne besede: šport, javni prostor, javni interes.

The connection between sport and public space

Abstract

When reflecting on the sport–space relation, one cannot avoid the notion of a body as the most intimate personal space, which is also the object of sport engagement and the embodiment of all other characteristics of a human being. Thus another question comes to mind, namely what is the destiny of a body in the era of unstoppable technological development which is not a self-generating phenomenon, but a product of human activity. What does a body need in such circumstances for self-preservation and which new roles of body functioning are available? It is only then that the issues of community, interpersonal relations, social order and living space (determining the quality of co-living and existence) become relevant. A space is an indispensable but not a sufficient category of existence. Therefore, management of space is the first task of all sciences and public services in charge of caring for and managing of space. The main question concerning the function of public space is how to divide the territory into priority zones (walkways and sports grounds, traffic, shopping centres, industrial zones, administrative buildings, etc.) as well as maintaining and protecting public order as a key factor of using public space. The purpose of the article is to update the discussed theme, encourage further discussion and support greater engagement of the sports science in the domain of public space.

The methods used in the compiling of this article included comparative record keeping and analysis of findings after reviewing the proceedings, especially of the previous ECSS congresses, whereby it was found that the topic of space had not yet been dealt with.

Key words: sport, public space, public interest

Če trajnostna mobilnost ni ena izmed projektnih domislic, si jo težko zamislimo brez športne dejavnosti. Šport je na ravni vadbenega procesa znanstveno in strokovno podprt sistem ponavljanja gibov, na uprizoritveni ravni pa določen koncept, na katerem slo-nijo športne prireditve. Torej šport artikurira prirojene in kultuirane gibalne potrebe in s tem pomembno prispeva k vitalnosti ter kakovosti bivanja prebivalstva. Pri zagotavljanju trajnostne mobilno-

sti je ključnega pomena ustreznost javne infrastrukture gibalnim potrebam (primarna mobilnost) prebivalstva. Prvi korak pri tem so prostorski standardi, ki pa jih na področju gibalnih potreb še ni.

Šport ima po svoji naravi velik vpliv na funkcijo javnega prostora. Osrednjega vpliva tukaj ni treba navajati, zato naj omenimo zlasti v sodobni družbi aktualno vprašanje športne subkulture (neformalna samoorganiziranost, športni skvoting) ter prav tako aktualno

vprašanje humanizacije degradiranih območij s športnimi vsebinami. Ključni urbani pogoj uporabe zunanjih vadbenih površin je njihova umestitev v nastanitveno strukturo mest, kar se lahko izkoristi pri uporabi športnih objektov in površin izven organizirane vadbe. S tem bi bil vpliv športa na urbano okoljsko politiko večji in produktivnejši, enako z zornega kota trajnostne mobilnosti kot z zornega kota kakovosti življenjskega okolja.

Javni prostor je neločljivo povezan z javnim interesom. Javni interes zajema celotno prebivalstvo. Temeljna postavka javnega interesa je v prvi vrsti javno zdravje. Javno zdravje se nanaša tudi na zdravje skupnosti (stanje odnosov, zaposlitev, eksistenčna varnost ...). Področje javnega interesa je pomanjkljivo urejeno. To je razvidno zlasti iz letnih programov športa, ker se javni interes nedopustno uveljavlja tako, da po določenih, samovoljnih, pretirano personaliziranih kriterijih izbrani prijavitelji na razpise dobijo vse, ostali pa nič, namesto da vsi dobijo nekaj, tisti, ki imajo dodatne bonitete, pa dobijo več, sicer javni interes ni na razpolago vsem prebivalcem. Drugi tak pokazatelj pomanjkljivega razumevanja javnega interesa je opredelitev nacionalnih panožnih športnih zvez kot edinih javno veljavnih organizacij na področju športa, ki so jim dostopna javna sredstva, kljub temu da Zakon o društvih omogoča ustanovitve in delovanje tudi drugih nacionalnih športnih zvez. Nenazadnje niti OKS-ZŠZ ni panožna zveza, pa je opredeljena kot edina krovna športna organizacija z javnim pooblastilom, pri čemer skrbi zgolj za svoje članice oz. zgolj za en del članic, ne pa za celotno športno sfero. To navajamo kot primer nezadostne samoregulacije, ki kaže na šibkost organizacijske kulture na ravni športne sfere v primerjavi z drugimi področji.

Prostornina je nujna značilnost vseh materialnih pojavov. Zato je pri ravnanju s prostorom najbolj pomembno primarno upošteva-

nje fizikalnih zakonitosti prostora, pri obravnavanju gibalne potrebe pa upoštevanje filogenetskih dejavnikov. Človek, tako kot vsako bitje, potrebuje življenjski in spremljevalni (delovni, bivalni) prostor enako kot telesno gibanje. Od tega je odvisna njegova eksistenca, samopodoba in sposobnost sožitja.

Državo v osnovi tvorijo ozemlje, ljudstvo in oblast. Ljudstvo, ki živi na določenem ozemlju, ima svoje potrebe, ki jih uresničuje v lokalnih skupnostih. Glavna sobivalna enota pa je soseska. Prostorska politika je eno glavnih področij za urejanje lokalnih skupnosti. Ker je prostor predmet mnogih poslovnih, poklicnih in strokovnih interesov, so urejanje, vzdrževanje in uporaba prostora zelo zapleteni.

Z zornega kota uporabe sta glavna normativa bivalni in delovni prostor. O pomembnosti teh normativov govori slovita raziskava na primeru podgan, ko so raziskovalci podganam omogočili ugodne bivalne pogoje glede hrane in toplote, le da v utesnjenem bivalnem okolju, pa so se začele med seboj pobijati. Vsako živo bitje ima genetsko potrebo po zanj primernem obsegu življenjskega prostora, po katerem se giblje. Druga primarna potreba, ki je prav tako vezana na prostor, je potreba po pripadnosti. Zlasti človek je družabno bitje, povsem odvisno od skupnosti. Zaradi tega je kakovost sobivanja in življenja predvsem vprašanje soseske. V tem smislu je na vsakdanji ravni ključnega pomena funkcija prostora, ki je na ravni gibalnih potreb v domeni športne stroke.

V primeru pomanjkljivosti na tem področju prihaja do deformacije medodnosov, kar se kaže tudi v razmahu sociopatije oz. obolenosti sistema, katerega glavna sestavina je komunikacija. Telesno in psihofizično povsem zdrava in kompetentna osebnost zaradi takih motenj ravna nerazsodno in neprišteveno. V zvezi s tem stabilnost sistema šteje kot metabolizem skupnosti.

Potreba po gibanju je ena ključnih primarnih potreb, ki je v domeni športne stroke. Športna stroka je domicilna veda na področju telesne aktivnosti in gibanja. Ker pa sodobne gibalne potrebe presegajo naravne oblike gibanja, je šport pomemben del splošne kulture. Povsem pozabljeno je, da je temeljna in najstarejša oblika kulture prehranska kultura. Naj v zvezi s tem obrnemo pozornost na nespametno ravnanje z obdelovalnim prostorom, kar se nanaša na prehransko samooskrbo. Po svojih vsestranskih učinkih je šport zagotovo najbolj donosna oblika kulture. Nobena druga kulturna zvrst nima takih poslovnih, medijskih, političnih in drugih učinkov. Poleg tega šport ohranja in vitalizira temeljne psiho-fizične kapacitete, ki so pomembne za občutek varnosti, optimizem in opravljanje vsakdanjih življenjskih nalog. Ne glede na to, kaj kdo počne, potrebuje za to ustrezno stopnjo zmogljivosti oz. kondicije. Vsaka kondicija pa korenini v telesu. Kinestetika in kognicija sta v visoki korelaciji. Lahko rečemo, da je napredek civilizacije v večji meri posledica uporabe rok kot pa možganov.

Pri delitvi dneva na delo, počitek in interesne dejavnosti ima šport pomembno vlogo na vseh treh področjih (pri delu vpliva na kondicijo, pri počitku na regeneracijo, pri interesnih dejavnostih pa na vsebine le-teh). Prostor civilne družbe, kamor sodi tudi šport, v največji meri zadovoljuje potrebe po združevanju, prosti izbiri, aktivnosti, igri in drugih socialnih potrebah. Najkrajša definicija športa se glasi, da je šport vsaka redna in načrtovana telesna aktivnost, pri čemer je treba poudariti, da je definicij več ter da je vsakokratna izbira odvisna od namena oz. od tega, v kakšnem obsegu zaseda družbeni teritorij z zornega kota delokroga športne stroke.

Slovenska država ima tako (enkratno) naravno lego, ki terja celovito prostorsko ureditev z zornega kota športne kulture oz. gibalnih potreb prebivalstva kot tudi obiskovalcev (turistov). Če je, po nepotrebnem, zgolj zaradi mega poslovnih interesov bil zgrajen avtocestni križ, je treba izgraditi še mrežo kolesarskih stez in pešpoti kot tudi druge površine in objekte tovrstnega pomena.

Poseben prostorski resurs velikega pomena za okoljevarstveno ozaveščanje in psiho-fizično regeneracijo je gozd. S tem vprašanjem se celovito ukvarja Gozdarski inštitut Slovenije. Gozd in šport imata veliko skupnega na ravni neovrednotenih učinkov. Kakor se pri gozdu vrednost določa v glavnem na podlagi cene lesa, na podnebne in biotske učinke pa se pozablja, se podobno pri športu učinki vrednotijo zgolj na podlagi športnih dosežkov, drugi učinki pa so spregledani oz. niso ustrezno ovrednoteni. Poseben pomen imata tudi pohodništvo in planinstvo kot najbolj doživljajski obliki okoljevarstva, kar zelo dobro koordinira in upravlja Planinska zveza Slovenije.

Usodo sodobnega sveta kroji finančni prostor. Denar se je pokazal kot najbolj učinkovito sredstvo obvladovanja razmer, kar je sklenil cilj svečenikov kapitala. Obvladovanje poteka preko kreditiranja, investicij in drugih plačilnih mehanizmov. Sodobni svet sloni na upniško-dolžniških razmerjih. Kako ta mehanizem funkcionira, pokaže dejstvo, da so najbogatejše in najmočnejše države najbolj zadolžene. Finančni prostor ob tej priložnosti omenjamo zato, ker bi šport potreboval boljše obrambne mehanizme proti finančni epidemiji.

V prvi vrsti so pri tem na udaru neovrednoteni učinki športa kot predmet razvajenega okoriščanja. Drugi negativni pojav, ki se drži športa, je hiperkomercializacija (pretirani vložki v nekatere športne dogodke, ki jasno kažejo na to, da se šport pri tem zlora- blja kot najbolj kakovosten prevodnik finančnih interesov). Vzorčni

primer, ki kaže na razvejanost finančnih mehanizmov, je antido- ping, pri katerem oskrba z nedovoljenimi sredstvi kot tudi prega- njane le-teh prihajata iz istih krogov. Osnovna sprevržena logika pri tem je, da boj proti nečemu potrebuje tisto, proti čemur se bori. Promoviranje tistega, kar se istočasno preprečuje, je gene- ralna značilnost neoliberalnedoktrine. Tako najsodobnejše oblike samopromoviranja potekajo skozi zlorabo subpercepcije (režirani ali dogovorjeni napadi – npr. preganjanje tobačne industrije kot promocija kajenja; samoprijava napak na določeni seriji avtomobi- lov s strani proizvajalca kot promocija znamke itd.).

■ Sklep

Na šport je treba gledati ne le kot na družbeno koristno dejav- nost, temveč tudi kot na dragocen socialni resurs z obsežnimi ne- ovrednotenimi učinki in neusahljivo presežno vrednostjo. Športna stroka bi morala prevzeti odgovornost za uveljavljanje neovre- dnotenih učinkov, organizirani del športne sfere pa presežno vre- dnost preusmeriti v korist športa. Ker pa je javni prostor predmet mnogih poslovnih in strokovnih interesov, pri čemer so angažira- ne najmočnejše stroke (arhitektura, gradbeništvo, urbanizem ...), funkcije javnega prostora pa si ni možno predstavljati brez športa, se bo športna stroka morala toliko bolj angažirati, če naj šport v tem interesnem spopadu pridobi sebi primeren vpliv.

■ Literatura

1. Gros Frederic, Filozofija hoje (2009), prevod Jedrt Lapuh Maležič (2017, VBR).
2. Lefebvre Henri, Produkcija prostora (2000), prevod Varja Balžalovski Antič (2013, SH).
3. Bon Marta in drugi, Povzetki konference Šport in javni prostor (2018, FŠ – EA).

Dušan Macura
dusan.macura@ena-a.net